

Arvoisat konferenssin osanottajat!

Opetuksella ja koulutuksella luodaan hyvinvointia ja tulevaisuutta joka päivä. Tämän päivän koulutusratkaisut johtavat pitkälle tulevaisuuteen. Tänä vuonna perusopetuksen aloittaneilla on edessään useissa maissa 12–18 vuoden koulutusura. Opintonsa toisen asteen koulutukseen päättävät siirtyvät työelämään vuonna 2020 ja korkeakoulututkinnon suorittaneet vasta vuonna 2025.

Peruskoulun suuri tavoite on ollut koulutuksellisen tasa-arvon parantaminen. Peruskoulua rakennettaessa ja kehitettäessä on haluttu, että jokaisella tulee olla taustastaan riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet toteuttaa unelmansa. Se, että jokainen lapsi ja nuori löytää oman paikkansa maailmassa; lähiyhteisössään, työntekijänä, kansalaisena, ihmisenä. Oman paikan löytämiseen tarvitaan usein muita ihmisiä, rohkaisua, kannustusta, tukea, usein myös tietoista neuvontaa ja apua valintojen tekemisessä elämän eri nivelvaiheissa.

Peruskoulumme elää ajassa, jossa tarvitsemme koulutusjärjestelmältä vahvan perustan lisäksi joustavuutta, kykyä suunnata tulevaisuuteen ja valmistaa meitä siihen. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden käynnissä oleva valmistelu on tähän liittyvä tärkeä prosessi. Sen pohjaksi valtioneuvosto päätti viime kesäkuussa perusopetuksen tuntijaosta sekä perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista, jotka liittyvät ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen kasvamiseen, tarpeellisiin tietoihin ja taitoihin sekä sivistyksen, tasa-arvoisuuden ja elinikäisen oppimisen edistämiseen.

Yksi hallitusohjelman keskeisimmistä tulevaisuuden tavoitteista on nostaa suomalaiset maailman osaavimmaksi kansaksi vuoteen 2020 mennessä. Tavoite on kunnianhimoinen, mutta saavutettavissa. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä Suomi sijoittuu OECD-maiden kärkijoukkoon keskeisissä nuorten ja aikuisten osaamisvertailuissa, koulupudokkaiden vähyydessä sekä nuorten ja työikäisten korkeasteen koulutuksen suorittaneiden väestöosuudessa.

Hallituksen koulutuspolitiikan ytimen muodostaa jokaisesta lapsesta ja nuoresta huolehtiminen, syrjäytymisen ehkäiseminen, tasa-arvo sekä elinikäisen oppimisen tukeminen kaikilla koulutuksen osa-alueilla. Hallitus on linjannut, että koulujen eriytyminen estetään. Tavoitteena on kuntien rahoituksen uudistaminen siten, että koulujen toimintaympäristö huomioidaan kuntien perusopetukseen saamista resursseissa. Tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus perustuisi jatkossa nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin, esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Eli niihin seikkoihin, jotka selittävät oppimistuloseroja. Tämä on tärkeä osa erojen kaventamista. Vanhempien tulee pystyä luottamaan, että omalla lapsella on jokaisessa koulussa yhtäläinen mahdollisuus oppimiseen ja itsensä kehittämiseen ja vastaavasti koululla pitää olla eväät vastata kohtaamiinsa haasteisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää nyt kaikkien aikojen suurimman rahoituksen perusopetuksen opetusryhmien pienentämiseen sekä koulujen välisten erojen kaventamiseen, yhteensä noin 83 miljoonaa euroa. Avustuksia jaetaan yhteensä noin 60 miljoonaa euroa perusopetuksen opetusryhmien pienentämiseen, mikäli eduskunta hyväksyy talousarvioesitykseen sisältyvän määrärahaesityksen.

Ministeriö myöntää nyt ensimmäistä kertaa noin 23 miljoonaa euroa valtion erityisavustusta toimiin, joilla kavennetaan koulujen välisiä eroja ja tuetaan haasteellisessa toimintaympäristössä toimivia kouluja. Tätä kohdennettavaa valtionavustusta voidaan käyttää koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat koulujen välisten erojen vähentämiseen sekä lähtökohdiltaan muita heikompien koulujen toiminnan ja laadun tukemiseen.

Kevääseen 2013 mennessä selvitetään tarve määritellä perusopetuksen ryhmäkoko lainsäädännöllä, esimerkiksi tekemällä ryhmäkokoja koskevat suositukset velvoittaviksi. Tutkimustietoon perustuvassa selvityksessä otetaan huomioon ryhmäkoon vaikutus oppimistuloksiin, erilaisten lasten ja erilaisten ryhmien tarpeiden huomioimiseen ja koulutuksen periytyvyyteen ja syrjäytymiseen.

Varhaiskasvatuksen osalta olemme Suomen kannalta historiallisessa ajanjaksossa. Hallitus on käynnistänyt varhaiskasvatuksen uudistamisen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat yhteistyössä valmistelleet varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen lainsäädännön valmistelun, hallinnon ja ohjauksen siirron sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön. Hallinnonalan siirtoa koskeva uudistus tulee voimaan vuoden 2013 alusta.

Hallinnonalan siirto on mittava toimenpide, joka vaatii paljon lainsäädäntötyötä ja muita toimenpiteitä. Hallinnonalan siirto on kuitenkin tarkoitus toteuttaa siten, että siirrosta ei aiheudu muutoksia päivähoitopalvelujen asiakkaille ja että nykyinen päivähoitopalvelu toimii.

Kasvatus ja opetus kuuluvat yhteen. Onkin luontevaa, että varhaiskasvatuksen ohjaus ja kehittäminen mahdollistuu myös valtionhallinnossa yhtenä toiminnallisena kokonaisuutena. Päivähoidon siirtäminen opetus- ja kulttuuriministeriöön muodostaa niin lapsen ja perheiden kuin hallinnon näkökulmasta eheän varhaiskasvatuksen kokonaisuuden, jossa päivähoitopalvelujen, esiopetuksen ja perusopetuksen laadukasta jatkumoa voidaan ohjata ja kehittää kokonaisvaltaisesti.

Varhaiskasvatuslain valmistelu tullaan käynnistämään vielä tämän vuoden aikana työryhmän asettamisella. Työryhmässä tulevat olemaan mukana keskeiset varhaiskasvatuksen sidosryhmät ja asiantuntijat. Lisäksi on tarkoitus kuulla laajasti eri asiantuntijoita. Aikataulullisesti työ etenee siten, että uusi varhaiskasvatuslaki voidaan hyväksyä tämän hallituskauden aikana. Työskentely alkaa analyysillä varhaiskasvatusjärjestelmän nykytilasta sekä suomalaisen yhteiskunnan tilasta ja tulevaisuusnäköymistä lapsen ja lapsiperheiden kannalta. Tämän selvityksen jatkona voidaan toteuttaa varsinaisen lain valmistelu.

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin. Huolestuttavaa on kuitenkin, että kasvavalle osalle lapsia ja nuoria sekä heidän perheilleen on kasautumassa monimutkaisia ongelmia. Kuvaavaa on, että lapsiköyhyys on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut, lasten terveyserot ovat kasvussa ja että lasten ja nuorten huostaanotot - erityisesti kiireelliset huostaanotot ovat huolestuttavissa määrin kasvaneet.

OKM:n ja STM:n asiantuntijat ovat valmistelleet yhteistyönä luonnoksen hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi. Oppilas- ja opiskelijahuollon lainsäädäntöä uudistetaan ja toiminnan painopiste halutaan siirtää ennaltaehkäisevään koko yhteisöä koskevaan toimintaan. Uudistus on tarpeen, sillä koulujen välillä on edelleen suuria eroja. Myös lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuollossa on erittäin paljon puutteita.

Perusopetuksessa oppilaalla on jo nykyisen lainsäädännön mukaan oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilahuolto. Tarkoituksena on laajentaa psykologi- ja kuraattoripalveluita myös lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Jatkossa oppilas- ja opiskelijahuolto olisi järjestettävä eri viranomaisten välisenä yhteistyönä niin, että opiskeluhuollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus.

Oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta päästä psykologin, kuraattorin tai opiskeluterveydenhuollon vastaanotolle parannettaisiin. Oppilas- ja opiskelijahuollon suunnitelmallisuutta lisättäisiin sitomalla opiskeluhuollon suunnitelmat osaksi lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia, joiden laatiminen on jo nyt kuntien tehtävänä.

Tavoitteena on, että merkittävä osa niistä lapsista ja nuorista, jotka nyt ovat lastensuojelun asiakkaita, saisivat jatkossa nopeammin avun jo oppilas- ja opiskelijahuollossa. Ennaltaehkäisevä oppilas- ja opiskelijahuolto tuo siten myös kustannussäästöjä, koska se vähentää tarvetta lastensuojeluasiakkuuksiin ja korjaaviin toimenpiteisiin. Esitys koskee esiopetusta, perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta. Esitys lähti lausunnoille marraskuun lopussa.

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa alkuvuodesta 2013. Uuteen lakiin ehdotetaan koottavaksi lainsäädännössä nyt hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuolto- ja henkilötietojen käsittelyyn, kirjaamiseen, rekisteröimiseen ja salassapitoon liittyvät säännökset.

On myös tarpeellista vahvistaa erilaisuuden hyväksymistä ja yksilöiden yhdenvertaista kohtelua. Hyvinvoinnin, turvallisuuden, oppilaiden osallisuuden sekä muiden kunnioituksen ja huomioonottaminen on näkyvästi ilmentävä koulun arjessa. Koko valtakunnassa toteutettava KiVA Koulu-ohjelma on hyvä esimerkki tähän liittyvästä sosiaalisesta innovaatiosta. Sen tulokset ovat olleet erittäin rohkaisevia.

KiVA Koulu vähentää selvästi paitsi kiusaamista ja kiusatuksi joutumista, myös ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Samalla se lisää sosiaalisia taitoja sekä kouluviihtyvyyttä ja -motivaatiota. Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmistellaan lisäksi perusopetuslain muutoksia, joilla täsmennetään koulun käytössä olevia keinoja puuttua huonoon käytökseen ja kehitetään menetelmiä kasvatuksellisesti tehokkaampaan suuntaan.

Koulutuksemme onnistumiseen liittyy monia erillisiä vahvuustekijöitä, jotka ovat auttaneet hyvien tulosten saavuttamisessa. Koko ikäluokan yhteinen ja maksuton opetus yhdistettynä valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin on tukenut yhtenäisyyttä ja estänyt eriytymistä. Tämä on antanut

mahdollisuuden delegoida kunnille ja kouluille päätösvaltaa ja siten antaa korkeasti koulutetuille opettajille mahdollisuus ja vapaus oman pedagogisen osaamisensa täysimääräiseen hyödyntämiseen myös opetuksen suunnittelussa. Hyviä oppimistuloksia on saavutettu kohtuullisin kustannuksin ja tuntimäärin.

Koulun onnistuminen perustehtävässään – kasvun, kehityksen ja oppimisen tuessa – riippuu nyt ja tulevaisuudessa paljolti siitä, millaisen oppimis- ja toimintaympäristön koulu tarjoaa oppilaille. Tuoreet oppimisen ja hyvinvoinnin tutkimustulokset osoittavat, että oppimisprosesseja tai kouluhyvinvoinnin rakentumista ei ole tarkoituksenmukaista seurata ja arvioida toisistaan irrallisina kokonaisuuksina.

Oppiminen ja hyvinvointi jäsentyvät yksilön kasvu- ja kehitysprosessissa toisiinsa liittyvinä ulottuvuuksina. Yhtäältä riittävä hyvinvointi on oppimisen edellytys ja toisaalta oppiminen edesauttaa hyvinvointia. Hyvinvoinnin, turvallisuuden, oppilaiden osallisuuden sekä muiden kunnioituksen ja huomioonottamisen on näkyvästi ilmentävä koulun arjessa.

Näillä sanoilla toivotan antoisia konferenssipäiviä!